



У СЕНЦИ ОНОГА КОЈИ ВЕЧНО ЋУТИ

(Ласло Блашковић: *Праћећи вокали*, Архипелаг, Београд, 2020)

Богат прозни опус Ласла Блашковића, настајао упоредо и равноправно с песничким делом стваралаштва, конституисаће препознатљиву поетику, градећи наратив у коме је тематизовање литературе као такве, али и основних принципа уметничког стварања, једна од најуочљивијих карактеристика. Смештајући своје приче у свет књижевног, промишљајући основне принципе уметничког деловања, аутор ће своје романе конципирати на принципима литерарног света, као платформи на којој гради причу и судбине обичних људи. Инсистирајући на јединствености формалног устројства текста, остајући веран маниру подналова и, најзад, градећи текст на принципу мозаика, са просторним, временским и идејним паралелама наизглед независних сегмената, аутор саздаје доследан поетички модел, који са сваким новим романом добија и самосвојни, јединствени облик.

Нови Блашковићев роман, насловљен *Праћећи вокали*, и, у маниру ранијих остварења, поднасловно одређен као „срчана мана, лапсус, материјална грешка“, представљаће у контексту ауторове поетике још једно у низу прозних остварења с јасним и препознатљивим поетичким утемељењем. Отварајући питања прошлости, идеолошког и религијског, промишљајући статус документа и његове неопходности за књижевни дискурс, тематизујући савременост – реалну, али и виртуелну – ово дело представља подручје укрштаја различитих временских, просторних и идејних компоненти. Дискурс сачињен од наизглед самосталних сегмената обједињен је јединственом семантиком на самоме крају, а читава мрежа значењских слојева Блашковићевог романа у крајњој линији проговара о базичном питању – основним принципима људске егзистенције.

Централна тема романа сажима се већ у наслову, па ће семантика *Праћећих вокала*, осим апострофирања важности малог и скрајнутог живота обичних људи, тесну везу изградити и са формалним карактеристикама дискурса. Обликујући, дакле, своје последње прозно остварење кроз рембоовски принцип вокала, с апострофирањем њихове „обојености“, структура романа почиваће на „распореду седења“ ликова, носилаца вокалских боја. На тај начин, обликован на принципима субјективне литерарне модификације Рембоових „Самогласника“, Блашковићев роман изграђује самосвојан жанровски облик, кроз укрштај песничких узора с моделом прозног књижевног израза.

Фабула *Праћећих вокала* развија се кроз два просторно и временски одвојена тока, чије семантичко сагласје одражава основне поетичке принципе дела. Смештајући своје јунаке у послератне године двадесетог века, али и у савремени тренутак,

док се уз то уводи и виртуелни свет друштвених мрежа (као простор легитимног постојања), Блашковић свој роман обликује као структуру наизглед независних прича. Међутим, иако просторно и временски удаљене, те приче, односно судбине обичних људи, измештених из Лиотарових „великих нарација“, обједињене су помоћу идеје поновљеног егзистенцијалног обрасца: „*Свети* (сетио сам се, на мах, фразе из девојчиног трактата) *неверовајћном брзином осјтаје исти*.“ Стога се идеја овог романа развија кроз вешто изведене паралеле различитих времена и простора. Личности и семантика временски и просторно удаљених светова сведочиће тако основну поетику дела, засновану на принципу пролонгираног егзистенцијалног обрасца.

Просторни и временски оквир доноси слику послератне Југославије, чија тежишна тачка почива на осликавању идеолошке пресије комунистичког периода. Градећи причу везану за учитељски пар, њихово прилагођавање новој, културолошки удаљеној, сеоској средини, роман приповеда о свему оном што и чини живот у сенци великих нарација. Осим тога, супружници различитих националности, Габор и Хајра, њихов син, као и породица Лисовац и њихова судбина, постају оквир из кога роман проговара о идеолошким поставкама једнога друштва, као и деловању моћи владајуће партије на живот обичног човека.

Индоктринација школске деце у најнижем узрасту, и то од стране учитељице, пружа готово гротескну слику деловања идеологије, док ће свепрожимајућа доктрина представити целокупну духовну климу једнога простора. Снага идеолошке пресије, осим тога, манифестује се кроз психолошку раван, па Блашковићеве ликови, смештени у временски простор послератне Југославије, испољавају паноптичко виђење устројства света („Због неузорне родбине каријера му шепа. [...] Да је од мене затражио помоћ, шеврда по стоти пут живући Лисовац сопственој жени, добили би ово, и показујући на свој ушиљени лакат, као да га ова ислеђује, а неко све то гледа са стране, сумњичи, прислушкује, очекује у мраку).

Градећи плејаду ликова суочених са изазовима свакодневног, људског, али и политичког, идеолошког, *Праћећи вокали*, сликајући период релативно блиске прошлости, говоре о базичним питањима одрастања и свакодневног живота. Приказујући мале, обичне људе, „пратеће вокале оном главном, који је ћутао“, Блашковићев роман евоцира прошлост, наизглед самосвојну и независну, која је, међутим, неодвојива од приче смештене у садашњости. Иако проговара о идеолошки ишчезлим наративима, прошлост представља само једну форму пролонгираног друштвеног и, у крајњој линији, егзистенцијалног обрасца. Ликови наизглед независне приче прошлости јавиће се и као актери радње смештене у садашњости, такође наизглед самостални и јединствени, градећи паралеле два времена, два наратива, два света. Идеолошка позиција прошлости, с друге стране, као значајан семантички чинилац, у савремености попримиће ново рухо, сведочећи о устројству друштва као вечно поновљивом обрасцу, нимало подложном суштинским променама.

Временско позиционирање приче у савременост донеће просторни оквир смештен под окриље Народне библиотеке Србије, место које ће послужити као платформа за развој нарације. Видећи своју просторну и временску одредницу као својеврсну позорницу на којој ће проговорити о својим централним преокупацијама, Блашковићев

роман испољава снажну аутопоетичку свест, маркирајући основна начела своје поетике: „Све у свему, библиотека је тако отрцано место за причу да ми припадне мука. Али хоћемо истину и само истину. Дакле, овде ваља занемарити сваку симболичку или митску вредност места на коме се налазимо. Редови књига, код нас, нису ни рај ни пакао, ни сан ни ружа. Тек просто – сценографија. А кад њу имамо – нисмо без приче.“

Зато, лишена митског и симболичко-семантичког кода, библиотека постаје простор на коме се, као и на сваком другом месту, манифестују оне појаве и они обрасци о којима роман проговара. У том смислу, иако ће савремени оквир приче пратити лик порттира и личност управника Народне библиотеке Србије, семантички аспект реферишаће на паралелу с прошлошћу, маркирајући поновљивост обрасца.

Централни ликови временског оквира романа смештеног у садашњости, портир Влашковић и управник Народне библиотеке Србије, изграђени су по моделу неодвојивом од литерарног света. Живећи мале, људске животе, Блашковићеви ликови сведоче мање о својим разликама произишлим из друштвене позиције, а више о сличностима свакодневног живота, са књижевношћу као смислом егзистенције.

Идеолошка компонента, иако значајно измењена у односу на прошлост, како у својој суштини, тако и у својим формама испољавања, такође је снажно маркирана, па су јунаци *Прашћених вокала* и у временском простору савремености портретисани у односу на друштвено-политичке околности времена. Политизација савременог света гради паралелу с идеолошким аспектом приче из прошлости („Чекао је да види када ће његово име престати да важи, и опет постати нескривено мрско међу домаћим животињама, када ће се стицај политичких околности преокренути и он још једном остати видљиво небитан, излишан“).

Иницијална мотивација за развој савременог временског простора појављује се у виду једне од великих преокупација модерне књижевности. Чудновати пут, којим се под окриљем Народне библиотеке Србије појављује документ, уноси дозу мистике која традиционално прати мотив пронађеног рукописа („Нисам стигао ни да се обазрем, а онај јутарњи ходач бану на стаклена врата библиотеке. Баци ми, у пролазу, некакву фасциклу, с листовима који су испадали још од трена када је унезверени човек почео да трчи...“). Иако без било какве непосредне и лако уочљиве везе с два временска оквира, увођење у причу Ранка Младеновића, књижевника са почетка 20. века, посредством наводно оригиналног рукописа под називом „Сексуални аскетизам ратних заробљеника“, још једном ће исказати паралелу времена, ликова и светова, и подвући начин на који наизглед независне дискурзивне целине граде семантичко јединство: „*Борбен као новинар, кулџуран као уредник књижевних часописа, у суштини и књижевни дипломат и књижевни џаџеџик, др Ранко Младеновић, рогољубив, шругољубив, књигољубив, заиста је звучна елија, заиста чистијава сонорна носивоси, заиста на пречац посечена...*

Некролог Ранку Младеновићу комотно се може применити и у нашим животима.“

Мотив пронађеног рукописа, осим ноте мистике коју непозната судбина овог штива носи, покреће у Блашковићевом роману и питање неопходности документарног утемељења за причу („Не знам зашто Младеновићево аматерско предавање уопште инкорпорирате у свој дискурс. Некако штрчи, да се колоквијално изразим“). Лишавајући

документарну грађу неприкосновеног права на истину и проблематизујући нужност таквог дискурзивног утемељења у роману, *Праћећи вокали* изнедриће семантику значаја приче, с принципом приповедања у којем је кључно „слагање времена и слагање слика“.

Пишући „нову историју Библиотеке“, Влашковић, чији ће роман и бити формални оквир за два временски удаљена тока, уз Јасмину, личност прошлог, али и савременог реалног простора, постаће део још једног, наизглед независног подручја егзистенције. Поље друштвених мрежа и преписке на месинџеру јавља се као свет равноправан свим познатим световима, па „блок“ постаје пандан смрти у материјалном свету („А само блокирани могу да виде Божје лице“). Подручје виртуелног разговора нуди, осим тога, још један простор за поновно јављање ликова других временских и просторних тачки романа.

Стога, ако дискурзивно јединство Блашковићевог романа, кроз „слагање времена и слагање слика“, граде три равноправна просторна и временска оквира, враћајући се на наслов као позицију која, по дефиницији, садржи и најснажнију семантику, поставља се питање „првога гласа“ и његове позиције. Ако су ликови, поновљени кроз различите, наизглед независне сегменте, и њихови мали, обични животи само „праћећи вокали првом гласу“ и то безименом, „оном који није престајао да ћути“, религијски аспекти дела чине се, у том контексту, јако значајним.

Питање божанског постојања у Блашковићевом роману креће се од потпуне негације, до суштинског неразумевања. Ако Бог не постоји, онда бива супституисан идеолошким углом гледања на свет („*Моја највећа жеља је да, с лица земље, несћану све религије...*“) или постаје, с друге стране, подручје које никада није докраја постало део човековог бића („...*Библију сам одувек читао као збирку расутих прича*“). Зато, било да у промишљању романа *Праћећи вокали* позицију „првог гласа“ доделимо божанској фигури, припишемо је реалности људске егзистенције осуђене на поновљени образац или пак његово утемељење тражимо на нивоу хијерархије друштвеног уређења, јасно је да Блашковићево дело проговара о човековој немоћи да се промени такво стање, али и о суштинском неразумевању пута који му је додељен, будући да сваки одговор изостаје.

Градећи формално јединствени и жанровски особен роман, проговарајући поетички о значајним питањима савремене књижевне и теоријске мисли, вешто изводећи паралелне токове различитих времена и простора, Ласло Блашковић у свом новом роману изграђује семантички слојевито дело, вредно научне пажње. Не запостављајући, с друге стране, ни динамику и богатство саме приче, равноправно развијајући аутопоетичка начела и судбину малог човека суоченог с вечно непромењеним обрацем егзистенције, роман *Праћећи вокали* израста у интригантно штиво које говори о базичним људским и уметничким преокупацијама, стављајући га у ред универзалних тема, каквима се треба изнова враћати.